

De Driekoningenkapel aan de Brigittenstraat

Gedurende de middeleeuwen kende de stad Utrecht als bisschopszetel een bloeiend kerkelijk en religieus leven. Verscheidene straatnamen herinneren nog aan de talrijke kloosters en gasthuizen die de Domstad destijds binnen haar muren telde. Aan de Brigittenstraat en het nabijgelegen gedeelte van de Nieuwegracht lagen twee geestelijke gestichten die in hun historie op bijzondere wijze met elkaar te maken hebben gehad, nl. het Brigittenklooster en het gasthuis van de Broederschap „St. Maria in Vinea” (wijngaard). Van het Brigittenclooster lag het grootste gedeelte, waaronder de kapel, aan de Nieuwegracht; gasthuis en kapel van de

nu in het kort de geschiedenis van de Driekoningenkapel schetsen.

De kapel moet omstreeks het midden van de 15e eeuw gebouwd zijn voor het Tertiariissenconvent „in de Wijngaard”. Dit in het begin van de 15e eeuw gestichte klooster was gelegen op de hoek van de Nieuwe Kamp en de Brigittenstraat. Beide straten droegen in die tijd een andere naam, nl. „Cruisstraat” en „Campstraat”. Ook de nieuwe kapel was aanvankelijk niet aan de Driekoningen toegewijd maar aan „Onze Lieve Vrouwe in de Zonne”.

Zeer belangrijk voor de toekomst van het zuster-

Brigittenstraat naar het westen met links de nrs. 7 t/m 1.

Broederschap lagen aan de zuidzijde der Brigittenstraat.

De kapel van dit gasthuis, die de benaming „Driekoningenkapel” droeg, werd tot nog toe als een meer dan drie eeuwen geleden verdwenen bouwwerk beschouwd. Groot was mijn verrassing toen ik bij een inwendig onderzoek van het pand Brigittenstraat 5 - tot voor kort in gebruik bij uitgeverij Bruna - daarin belangrijke overblijfselen van de kapel aantrof. Gebruikmakend van de uitgebreide aantekeningen van G. G. Calkoen 1) en een geschrift van P. G. Brongdeest 2) zal ik

convent was het nabijgelegen gasthuis van de Broederschap „St. Maria in Vinea” aan de Nieuwegracht. Omdat voor het snel groeiende klooster de behuizing aan de Brigittenstraat te klein werd kwam het omstreeks 1473 tot een ruil met de Broederschap. Deze verhuisde naar de Brigittenstraat, terwijl de zusters het ruime gebouwencomplex aan de Nieuwegracht betrokken. In 1484 traden de zusters „in de Wijngaard” toe tot de orde van St. Brigitta, waarmee het Brigittenclooster een aanvang nam.

De door de Broederschap overgenomen kapel aan

de Brigittenstraat bleef tot in de 16e eeuw haar aanvankelijke benaming dragen. Omstreeks 1531 is zij omgedoopt tot „Driekoningenkapel”. Na de invoering van de Hervorming in 1580 kwam zij - als zoveel andere kerkelijke goederen - in het bezit van de stad en de Staten. Deze stelden het gebouw met het achtergelegen erf tijdelijk ter beschikking van het Catharijnegasthuis voor het onderbrengen van zieke en gewonde soldaten.

In het jaar 1633 scheen een passender bestemming voor de voormalige kapel op te doemen. De stad zocht in verband met haar plannen om een academie op te richten een vestigingsplaats daarvoor. De Driekoningenkapel of „kerckgen” was één van de gebouwen waar haar oog op viel. Twee keer werd de kapel bezichtigd door een commissie waaraan de schilder-architect Paulus Moreelse toegevoegd was. In de bevindingen van deze commissie wordt vermeld, dat in de kapel twee „auditoria” boven elkaar lagen. Dit zou kunnen wijzen op de aanwezigheid van een zogenaamde nonnengalerij, zoals die nog te zien is in de kapel van het voormalige Agnietenconvent, thans Aartsbisschoppelijk Museum. Volgens Calkoen zou deze galerij mogelijk later aangebracht zijn voor de „sorores” (zusters) die aan de Broederschap waren verbonden.

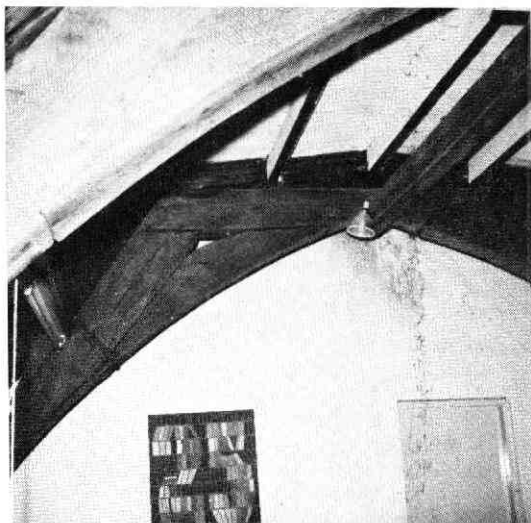
Keuze

Van de andere kant is het niet onmogelijk dat de galerij er van het begin af in gezeten heeft, daar de kapel immers oorspronkelijk voor een zustersconvent gebouwd is. - De bevindingen van de commissie konden de raad niet voldoende overtuigen; de definitieve keuze viel ten slotte op het Groot-Kapittelhuis van de Dom. De Driekoningenkapel bleef dus nog zonder bestemming.

Inmiddels gebeurde er iets met de westelijke belending van het gebouw, want op 7 september 1633 werden o.a. met autorisatie van de vroedschap aan Jacques Verbeeck getransporteerd „de cameran, huisinge ende verderen gedeelte des voorseijde (= Brigitten) convents aen de westzijde van de Drie Coninge kerck, breedt aen de straat 56 voeten . . . ende sal de westgevell van de voorseijde kerck gemeen wesen ende de deur daer inne comende, bij den voornoemden Verbeeck t'sijnen kosten op de dicke van deselve gevel toegeleijt (= dichtgemaakt) worden”.

Uit deze akte blijkt dus, dat er één ingang (de enige?) aan de westzijde van de kapel lag, vermoedelijk direct bereikbaar vanuit het Brigittenklooster.

De zoon van Jacques Verbeeck, Jacob Verbeeck, die reeds een gedeelte van het Brigittenconvent ten westen van bovengenoemd perceel in zijn bezit had (thans nr. 1), kocht in 1636 de kapel zelf van de stad. In de koopakte wordt omtrent de

Kapspant van de voormalige Driekoningenkapel (Brigittenstraat 5).

situering van de kapel vermeld: „naest zijn Verbeeckx vaders nieuwe getimmerde huisinge”. Jacques Verbeeck had dus nadat hij bovengenoemd perceel had gekocht, daarop een nieuw huis laten bouwen, het pand Brigittenstraat nr. 3. De in de akte aangegeven maten van de kapel, 41 voet breed en 30 voet diep, komen omgerekend overeen met het 11 bij 8 meter grote gedeelte van het pand nr. 5, dat de resten van de kapel bevat. De verkoop van de kapel bracht Brondgeest, en later ook Ozinga 3), tot de veronderstelling dat het gebouw direct daarop zou zijn gesloopt. In werkelijkheid heeft men de kapel tot woonhuis verbouwd, waarbij de typische zware eiken gewelfspanten in spitsboogvorm, die verbonden zijn door een geprofileerde nokrib, grotendeels gespaard zijn gebleven (zie foto). Een diepgaand onderzoek van het muurwerk van Brigittenstraat 5 zou wellicht nog meer gegevens over dit historisch kerkgebouw aan het licht kunnen brengen.

P. Luyckx

1) G. G. Calkoen, *Aantekeningen over kerken, kloosters en gestichten te Utrecht, uit gedrukte en ongedrukte bronnen verzameld. 1896 (handschr. Gem. Archief Utrecht).*

2) P. G. Brondgeest, *Bijdragen tot de geschiedenis van het gasthuis, het klooster en de balijs van St. Catharina. 1901.*

3) M. D. Ozinga, *Paulus Moreelse als architect, in: Bulletin Kon. Ned. Oudheidk. Bond, 1931, p. 25 noot 5.*